

УДК 634.38

Код UPOV: MORUS

**Методика
проведення експертизи сортів шовковиці (*Morus L.*)
на відмінність, однорідність і стабільність**

Загальні рекомендації

1. Предмет методики

Методика стосується всіх сортів роду *Morus L.*

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

1) Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2) Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити шість однорічних саджанців.

3) Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

4) Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

1) Тривалість експертизи

Експертиза має тривати щонайменше два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

2) Місце експертизи

Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3) Умови для проведення експертизи

Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну

стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами (літерами) у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

4) *План експертизи*

Планують такий розмір ділянок, щоб виловлення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше шість дерев. Рекомендована схема розміщення рослин $5,0 \times 4,0$ м.

3.5 Метод дослідження. Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення вказано в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин;

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

6) *Кількість рослин / частин рослин*

Експертизі підлягає щонайменше шість дерев.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 6 дерев або частин 6 дерев (наприклад, дерево: сила росту);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 6 дерев або частин 6 дерев (наприклад, брунька: за розміром);

VG: візуальна разова оцінка 6 дерев (наприклад, дерево: форма крони);

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 6 дерев або частин 6 дерев (наприклад, пагін: забарвлення);

L: лабораторні дослідження.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

1) *Експертиза на відмінність*

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

2) *Експертиза на однорідність*

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з шести дерев нетипові не допускаються.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

3) *Експертиза на стабільність*

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для

кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Листок: форма (ознака 11);
- Супліддя: забарвлення (ознака 22).

Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV і рекомендується включати до Технічної анкети сорту;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

(a)–(d) – див. пояснення в Розділі 8.

7. Таблиця ознак сортів шовковиці

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QN	Дерево: сила росту MG (a)	слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
2. (+) PQ	Дерево: габітус (форма крони) VG (a)	розлогий	1	
		кулястий	2	
		плакучий	3	
3. PQ	Однорічний пагін: забарвлення VS (a)	сірувате	1	
		сірувато-буре	2	
		брунатне	3	
		бурувато-червоне	4	
		інше	5	
4. QN	Однорічний пагін: кількість сочевичок MS (a)	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
5. QL	Однорічний пагін: опушення VS (a)	відсутнє	1	
		наявне	9	
6. QN	Однорічний пагін: інтенсивність опушення VS (a)	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

1	2	3	4	5
7. QN	Брунька: розмір MS (a)	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
8. QN	Час цвітіння MG (b)	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
9. QN	Суцвіття: розмір MS (b)	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
10. QN	Листок: розмір MS (c)	дуже малий	1	
		малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
		дуже великий	9	
11. (*) (+) PQ	Листок: форма VS (c)	округла	1	
		еліптична	2	
		яйцеподібна	3	
		оберненояйцеподібна	4	
		інша	5	
12. (+) PQ	Листок: за ступенем розчленуванням листяної пластинки VS (c)	цілісний	1	
		слабколопатекий	2	
		лопатекий	3	
		глибколопатекий	4	
13. (+)	Листок: форма основи листяної	округла	1	
		серцеподібна	2	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
PQ	пластинки VS (с)	глибокосерцеподібна	3	
14. QL	Листок: опушення верхнього боку листкової пластинки VS, (с)	відсутнє	1	
		наявне	9	
15. QN	Листок: інтенсивність опушення верхнього боку листкової пластинки VS (с)	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
16. (+) PQ	Листок: форма краю VS (с)	зубчаста	1	
		пилчаста	2	
		городчаста	3	
		інша	4	
17. QN	Листок: розмір зубців MS / VS (с)	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
18. QN	Плодоніжка: за довжиною MS (d)	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
19. (+)	Супліддя: розмір MS	дуже малий	1	
		малий	3	

1	2	3	4	5
QN	(d)	середній	5	
		великий	7	
		дуже великий	9	
20. (+) PQ	Супліддя: форма VS (d)	куляста	1	
		циліндрична	2	
		еліптична	3	
		яйцеподібна	4	
		оберненояйцеподібна	5	
		інша	6	
21. QL	Супліддя: симетричність VS (d)	симетричне	1	
		асиметричне	2	
22. (*) PQ	Супліддя: забарвлення VS (d)	біле	1	
		білувато-рожеве	2	
		рожеве	3	
		червоне	4	
		червоно-фіолетове	5	
		фіолетове	6	
		чорне	7	
		інше	8	
23. QN	Супліддя: твердість м'якоті L (d)	дуже м'яка	1	
		м'яка	3	
		помірно тверда	5	
		тверда	7	
		дуже тверда	9	

Продовження таблиці

24.	Супліддя: смак	приторно-солодкий	1	
QL	L	солодкий	3	
	(d)	солодко-кислий	5	
		кислувато-солодкий	7	
		кислий	9	
25.	Час досягання	ранній	3	
QN	MG	середній	5	
	(d)	пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів шовковиці

1) Пояснення, які охоплюють декілька ознак

Ознаки обстежують за таким ключем у другій колонці Таблиці ознак, як зазначено нижче:

(a) Дерево / пагін / брунька: під час зимового спокою на деревах, які плодоносили, принаймні, один раз.

(b) Суцвіття: на початку цвітіння, коли 15% квіток повністю відкрилося.

(c) Листок: під час активного росту пагонів. Обстежують листки середньої третини добре розвиненого однорічного пагона.

(d) Супліддя: на повністю розвинених супліддях за споживчої стиглості.

1) Пояснення, які охоплюють окремі ознаки

До 2 Дерево: габітус (форма крони)

1

Розлогий

2

кулястий

3

плакучий

До 11 Листок: форма

1

Округла

2

еліптична

3

яйцеподібна

4

обернено-
яйцеподібна

5

інша

До 12 Листок: за ступенем розчленуванням листкової пластинки

1

Цілісний

2

слабколопатовий

3

лопатовий

4

глибоколопатовий

До 13. Листок: форма основи листкової пластинки.

1

Округла

2

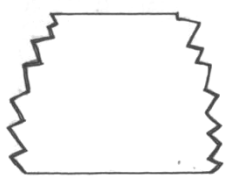
серцеподібна

3

глибокосерцеподібна

До 16 Листок: форма краю

1

Зубчаста

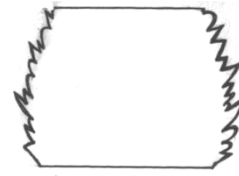
2

пилчаста

3

городчаста

4

інша

До 19 Супліддя: розмір, см

Дуже малий – до 1,0; малий – 1–2; середній – 2,1–3,0; великий – 3,1–4,0; дуже великий – понад 4,0.

До 20 Супліддя: форма

1

Куляста

2

циліндрична

3

еліптична

4

яйцеподібна

5

оберненояйцеподібна

6

інша

9. Література

1. Андрієнко М. В., Роман І. С. Малопоширені ягідні і плодові культури. — К.: Урожай, 1991. — 167 с.

2. Листопадні дерева, кущі та ліани / В. К. Балабушка та ін. — К., 2006. — 114 с.